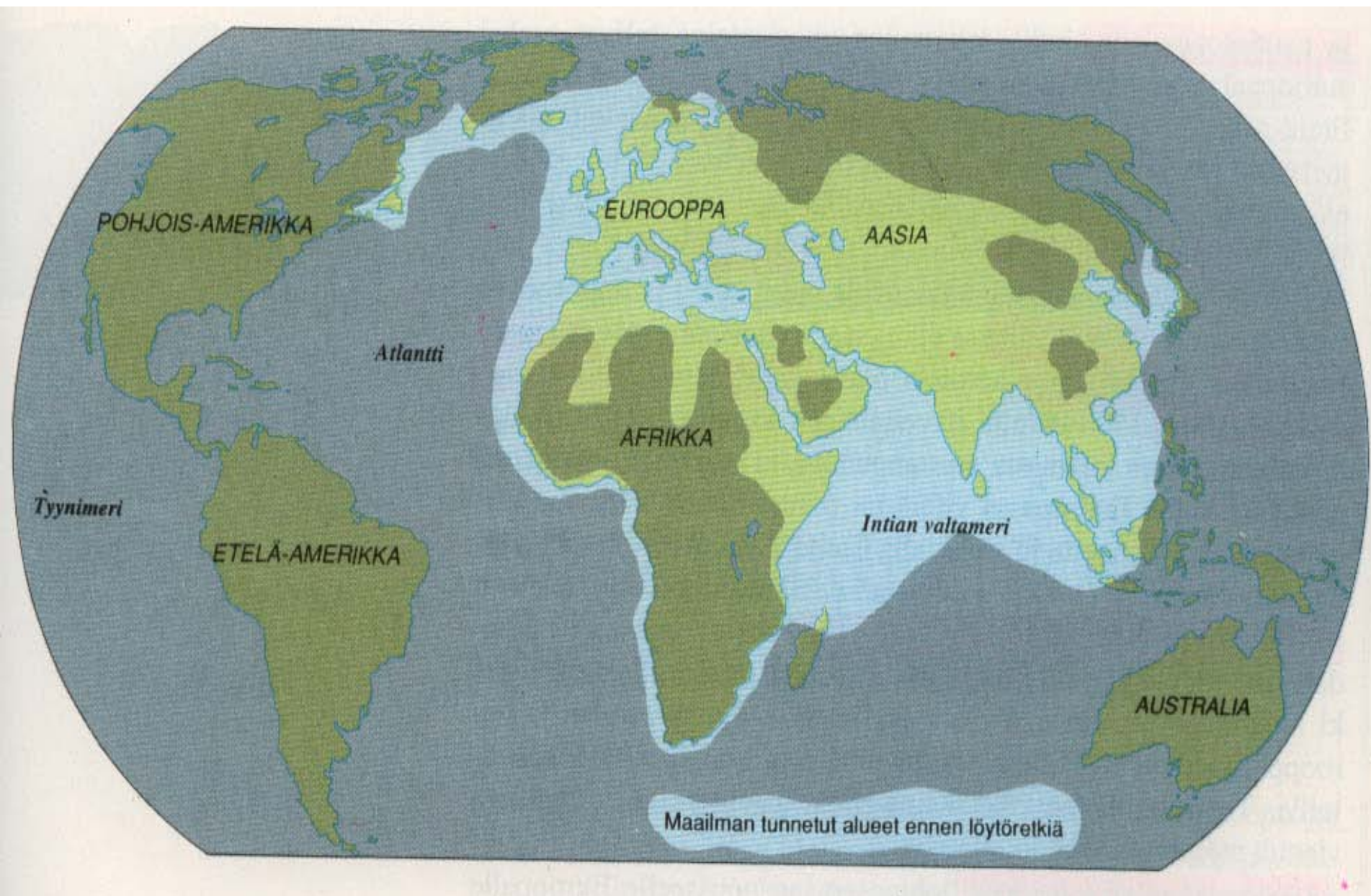

LÖYTÖRETKIEN SYYT

Hi1-kurssi

MAAILMAN TUNNETUT ALUEET ENNEN LÖYTÖRETKIÄ

EUROOPPA VALLOITTAA VALTAMERET

- Lähes koko keskiajan Eurooppa oli alakynnessä arabien maailmanvaltaan nähden
- Tieteen ja teknologian osalta Kiina oli ylivoimainen
- Myöhäiskeskiajalla Eurooppa nousi kuitenkin johtoasemaan taloudellisesti, tieteellisesti ja poliittisesti. Miksi?

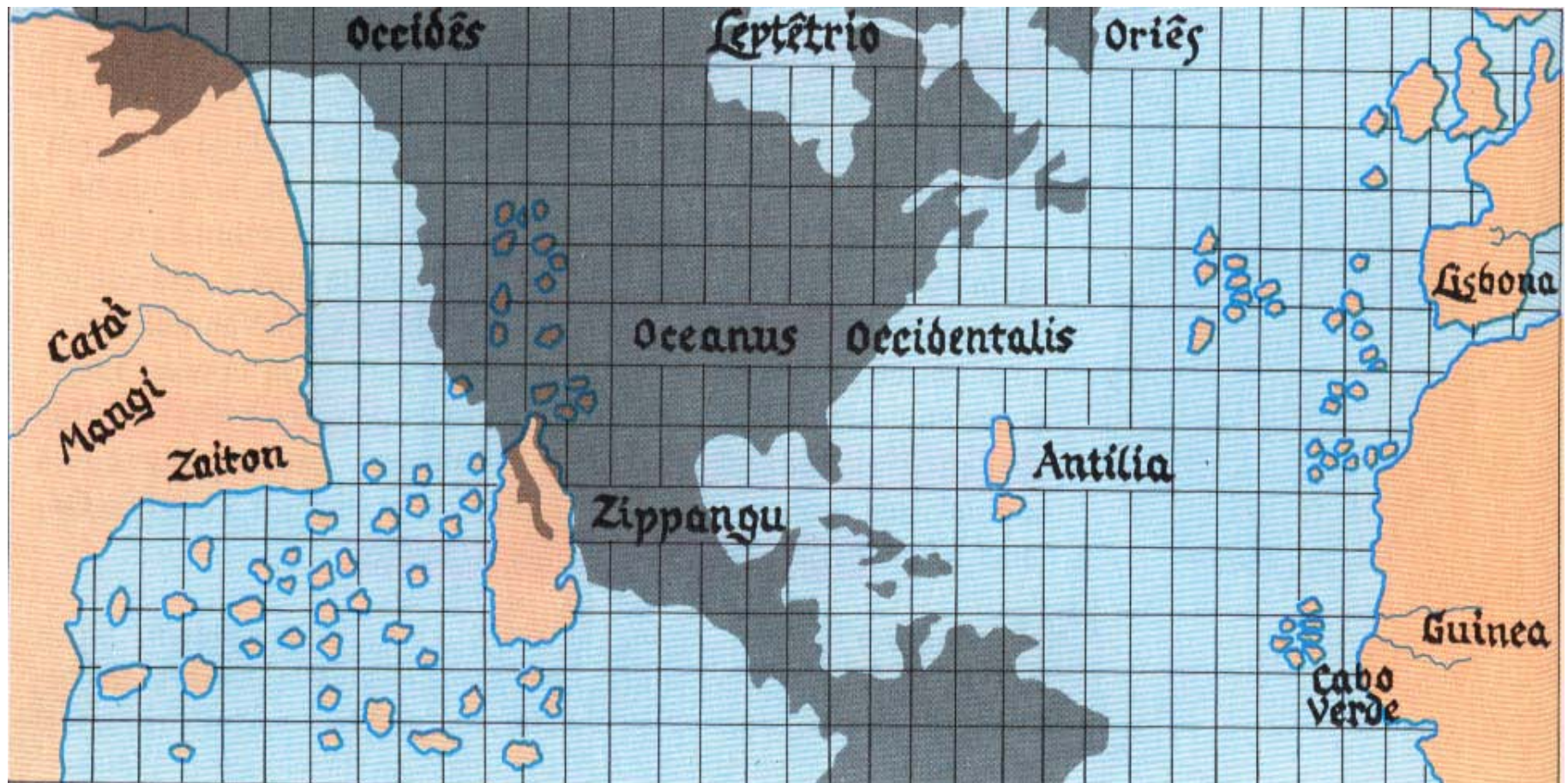
1. Renessanssin henkinen murros

- Renessanssi-ihminen oli rohkea, ulospäin suuntautunut ja kärsimätön suhteessa nöyrään ja hurskaaseen keskiaikaiseen ihmiseen
- Tarvittiin rohkeutta purjehtia kohti tuntematonta:
 - Merihirviöt, trooppinen kuumuus

2. Käsitys maapallon muodosta vahvistunut

- Käsitys maan pallonmuodosta oli tullut yleisesti hyväksytyksi (vrt. keskiaikainen käsitys pannukakusta)
- Maantieteen tuntemus parantunut
- Käytettävissä karttoja, vaikka esimerkiksi Kolumbuksen käyttämässä firenzeläisen Toscanellin kartassa maapallo oli arvioitu todellista pienemmäksi

Firenzeläisen Toscanellin maailmankartta vuodelta 1474

3. Merenkulun keksinnöt

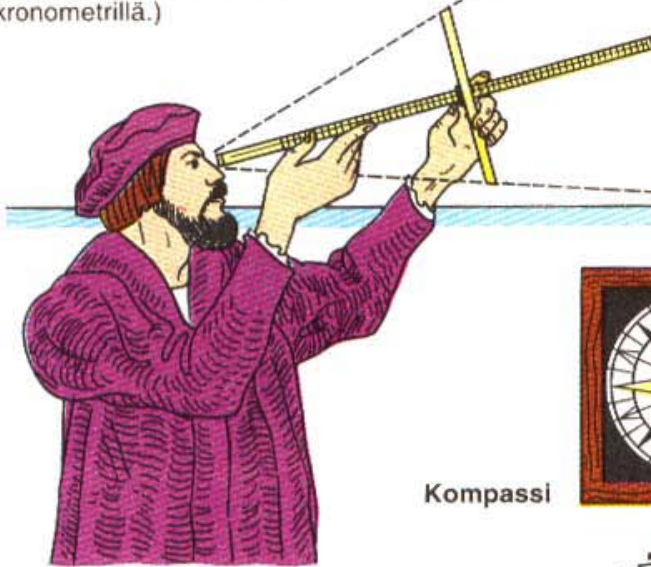
- Paikanmäärittelyn helpottuminen
 - Astrolabi ja kompassi olivat käytössä jo 1400-luvulla
 - Jaakobinsauva
- Laivanrakennustekniikan keksinnöt
 - Uudet alustyypit: kolmimastoinen karakki tai karaveli, jonka rungossa oli tukirakenteita
 - Peräsin, kolmikulmainen purje (arabeilta)

Paikannuksen välineitä

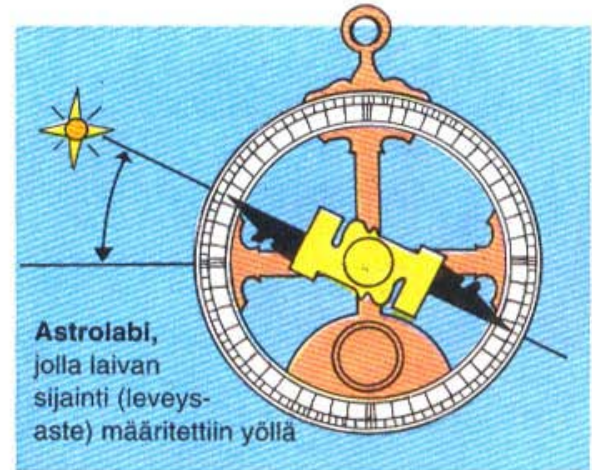
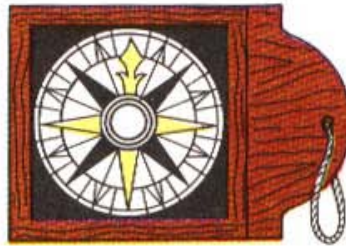
Jaakonsauva, jolla laivan sijainnin leveysaste määritettiin päivällä. (Pituusaste voitiin määrittää tarkasti vasta 1700-luvulla keksityllä kronometrillä.)

Luotinaru ja paino, joilla mitattiin veden syvyyttä

Kompassi

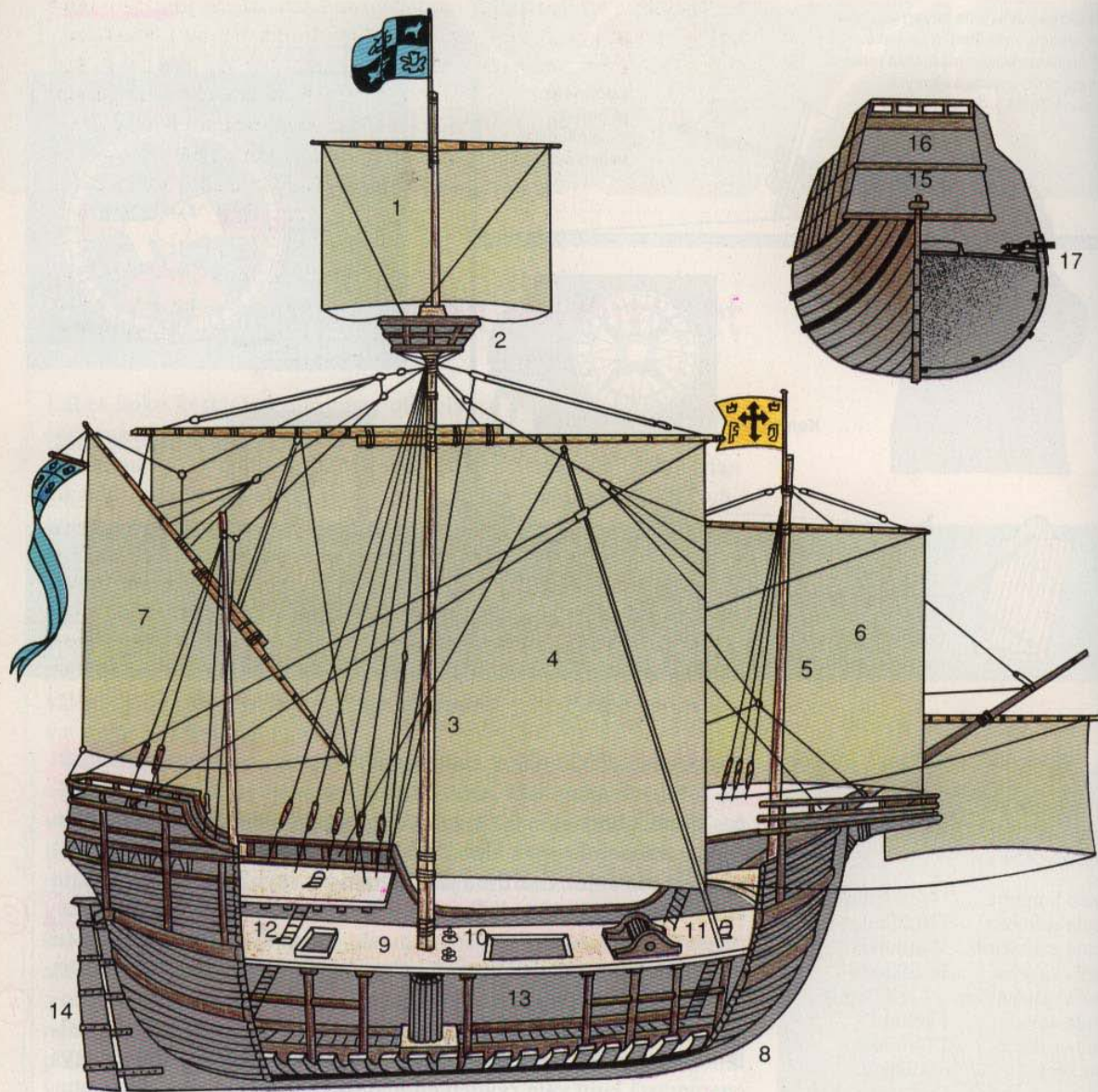
Astrolabi, jolla laivan sijainti (leveysaste) määritettiin yöllä

Loki, jolla mitattiin laivan nopeus solmuina tietyssä ajassa

Tiimalasi

SANTA MARIA

Pituus 24 m
Leveys 8 m
Purjeiden pinta-ala 330m²

1. Märssypurje
2. Märssykori
3. Isomasto
4. Isopurje
5. Keulamasto
6. Keulapurje

7. Latinalaispurje
8. Kylkilankut
9. Pääkansi
10. Pumppu
11. Ankkurivinssi
12. Köysiportaat

13. Lastiruuma
14. Peräsin
15. Ruori
16. Kapteenin hytti
17. Tykki

4. Taloudelliset syyt

- Turkkilaisten eteneminen 1300-luvulta lähtien johti idän maustereitin katkeamiseen. Suoralla reitillä maustesaarille (Molukit) haluttiin kiertää Euroopan talouskasvua haittaava muslimien saarto
- Euroopan kaupungit ja nouseva porvaristo halusivat laajentaa taloutensa piiriä.
- Euroopan kauppahuoneet halusivat suoria yhteyksiä Kiinaan, Intiaan ja Persiaan

5. Hallitsijoiden valtapyrkimykset

- Pyreneiden niemimaan valtioilla Espanjalla ja Portugalilla oli varaa ja halua rahoittaa löytöretkiä
- Juuri yhdistyneen espanjan hallitsijapari Isabella ja Ferdinand V olivat innokkaita hankkimaan Espanjalle valtaa ja rikkauksia (halu ekspansioon)
- Muut eurooppalaiset hallitsijat seurasivat pian heidän esimerkkiään

Ferdinand V

Kristoffer Kolumbus

Mitä hyötyä on Amerikan siirtokunnista?

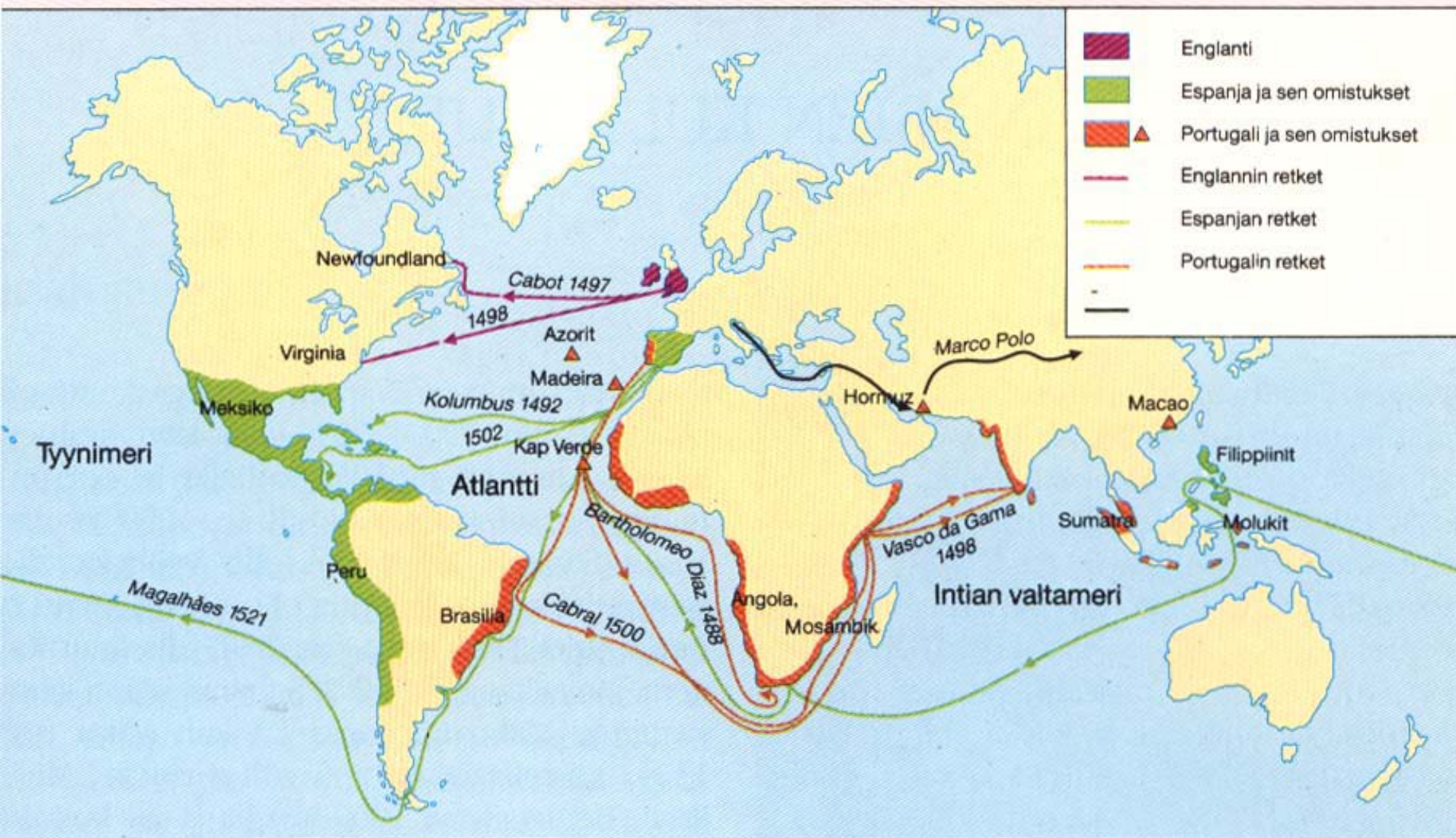
Richard Hakluyt esitti seuraavat perustelut kuningatar Elisabet I:lle 1584:

- Amerikan maaperällä kasvaa mikä tahansa kasvi.
- Amerikasta saadaan laivanrakennuspuita, mastopuita, tervaa ja hamppua. Lisäksi siellä on hyviä satamia.
- Velkoihin joutuneet englantilaiset voidaan panna hyödylliseen työhön.
- Sinne voidaan sijoittaa sotilaita rauhan ajaksi.
- Kerjäläisten lapset voidaan lähettää Amerikkaan kasvatettaviksi.
- Englantilainen siirtokunta voi levittää oikeaa uskoa muiden maiden ihmisille.
- Siirtokunnasta käsin voidaan kilpailla Espanjan kanssa. Jos siellä on englantilainen laivasto, se voi ryöstää espanjalaisten aarrelaivoja niiden matkatessa Amerikasta Eurooppaan.

6. Uskonnolliset syyt

- Vilkastuva merenkulku tarjosi katoliselle kirkolle oivan tilaisuuden kasvattaa käännnytystyön ohella varallisuuttaan
- Ajan iskulause: "Ryytejä ja kristittyjä!"
- Portugalilainen Bernal Diaz 1500-luvulla:
"Olemme lähteneet Intiaan palvella Jumalaa ja Hänen Majesteettiaan, antamaan uskon valoa niille, jotka ovat pimeydessä, ja rikastumaan, kuten jokainen ihminen toivoo tekevänsä."

Ensimmäiset löytöretket ja siirtomaaomistukset

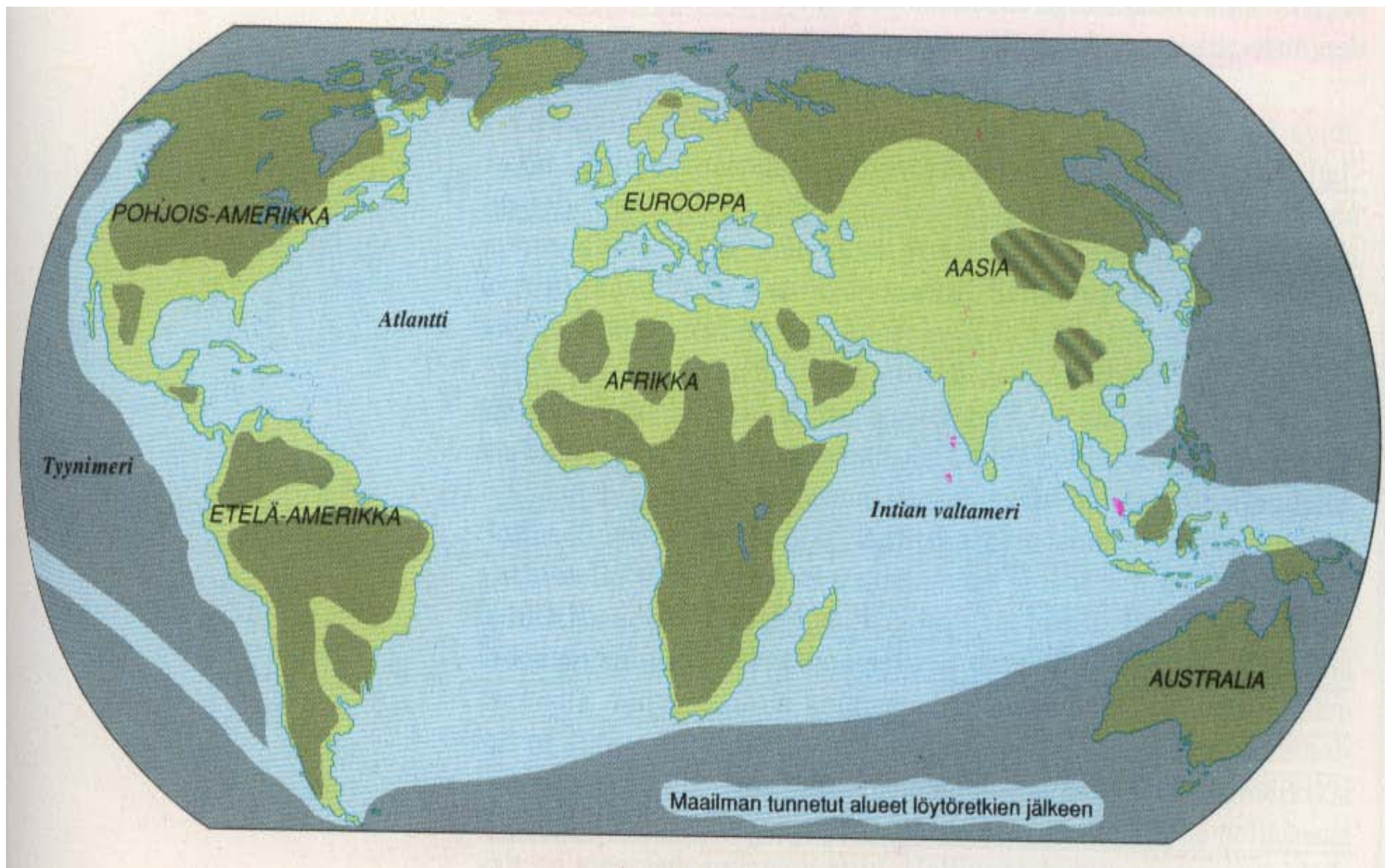

Löytöretkiä uuden ajan alussa

Aika	Tekijä	Mistä	Mihin
1488	Bartholomeus Diaz	Portugali	Afrikan eteläkärki
1492	Kristoffer Kolumbus	Espanja	Amerikka
1497–98	John Cabot	Englanti	Newfoundland, P-Amerikka
1497–99	Vasco da Gama	Portugali	Intia
1500–01	Pedro A. Capral	Portugali	Brasilia
1501–02	Amerigo Vespucci	Portugali	Brasilia, E-Amerikan eteläosat
1513	Nuoez de Balboa	Espanja	Panaman kannas, Tyynimeri
1519–21	Hernán Cortés	Espanja	Meksiko
1519–22	Fernao Magalhães	Espanja	Maailman ympäri
1531–34	Fransisco Pizarro	Espanja	Peru

LÖYTÖRETKIEN SEURAUKSET

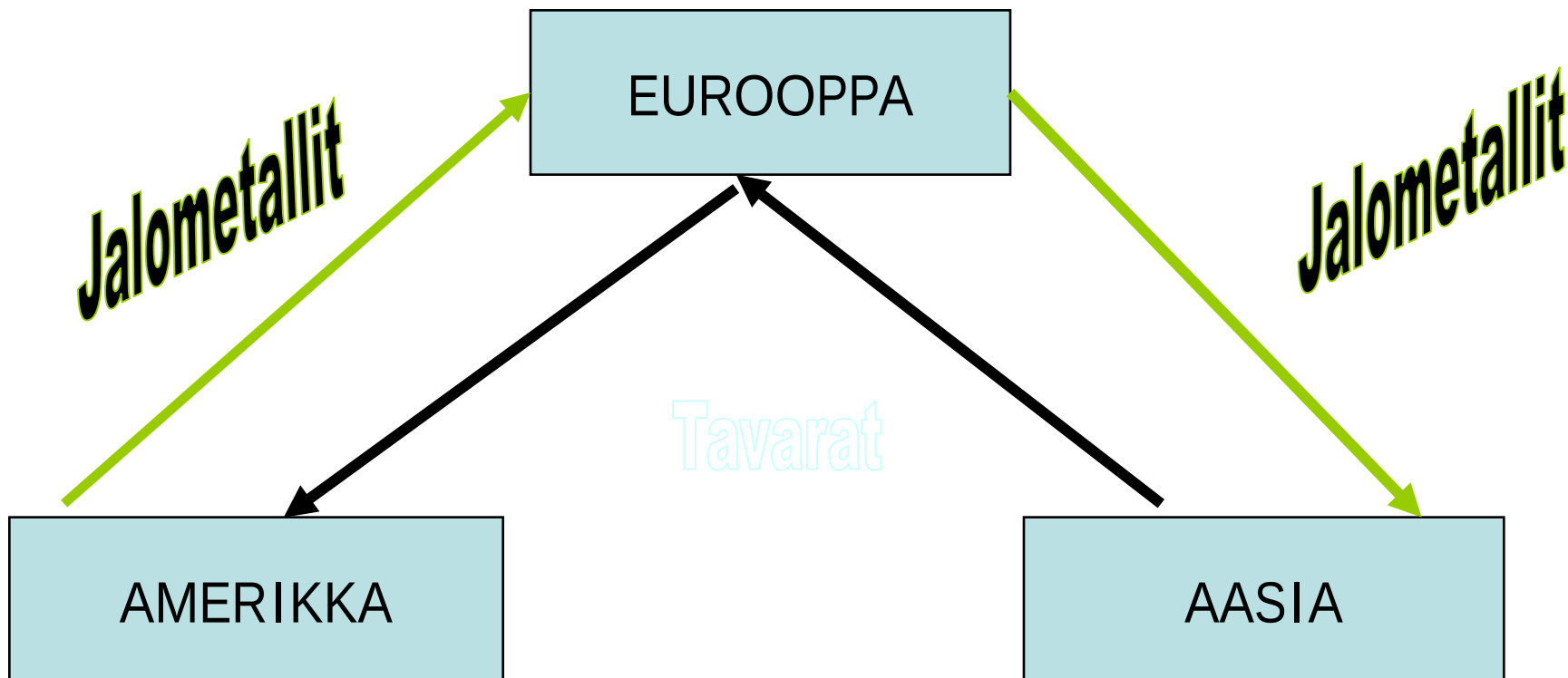
Hi1-KURSSI

MAAILMAN TUNNETUT ALUEET LÖYTÖRETKIEN JÄLKEEN

1. MAAILMANTALOUDEN SYNTY

- Löytöretket muuttivat ratkaisevasti maailman kauppasuhteita
- Uuden ajan alussa maailmankauppa käsitti jalometallivirran Amerikasta Eurooppaan ja Euroopasta Aasiaan sekä vastakkaiseen suuntaan kulkeneen tavaravirran
- Kaupan painopiste siirtyi Välimereltä Atlantin rannikolle ja Alppien pohjoispuolelle
 - Arabien ja venetsialaisten Intian-kaupan maustemonopoli murtui

MAAILMANKAUPPA UUDEN AJAN ALUSSA

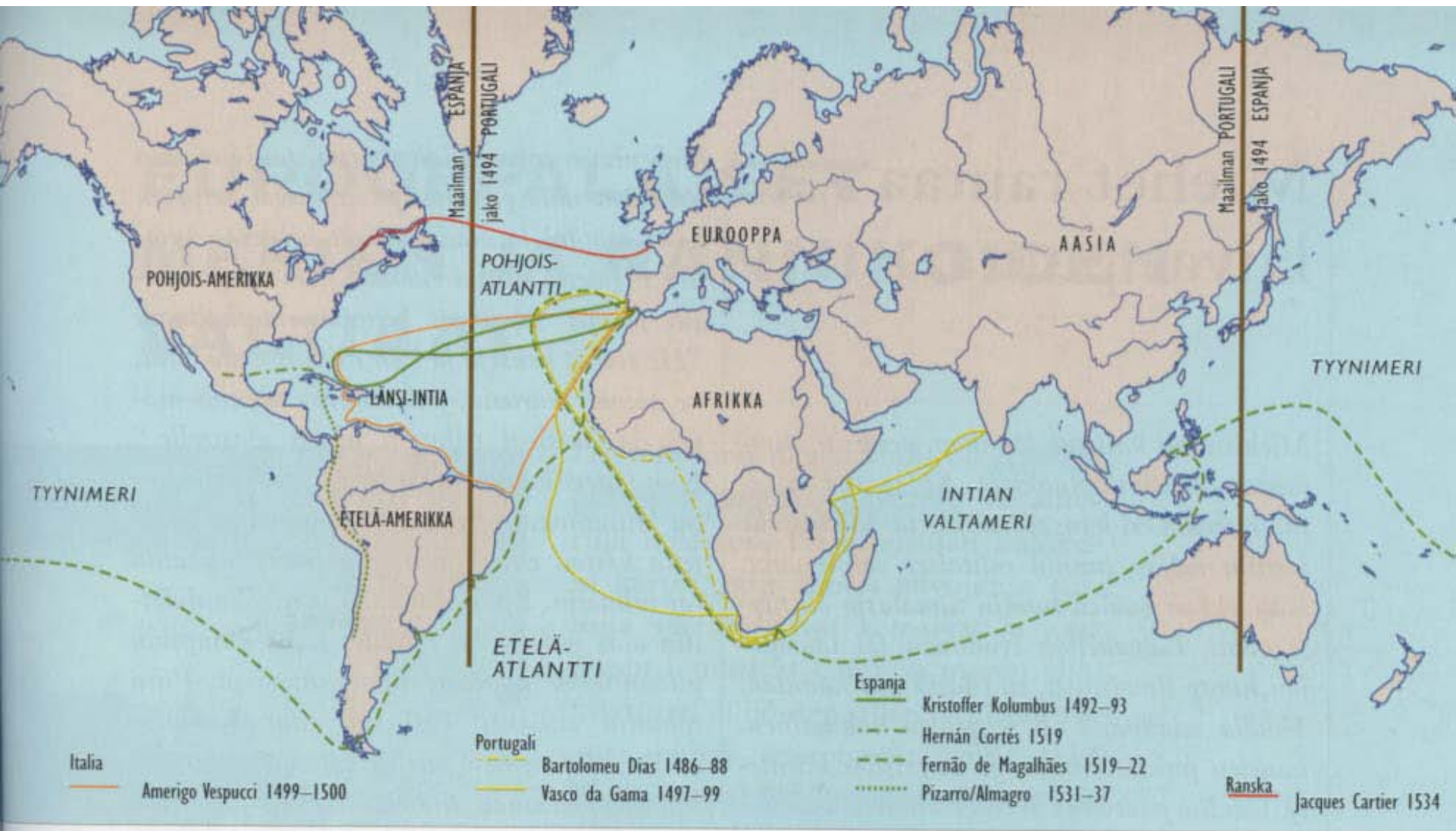
2. RAAKA-AINEITA EUROOPPAAN, MARKKINOITA YLITUOTANNOLLE

- Löytöretkien aikana valloitetuista alueista tuli eurooppalaisten valtioiden siirtomaita
- Valloitetuista alueista saatiin uusia markkina-alueita eurooppalaisten jalostamille tuotteille ja tuotannon ylijäämälle
- Euroopassa tuotettiin yli tarpeen mm. aseita ja villakankaita

3. MUUTOKSET VALTIOIDEN VOIMASUHTEISSA

- Uuden ajan alussa kansallisvaltiot Espanja ja Portugali nousivat Euroopan suurvalloiksi → Italian kaupunkivaltiot heikkenivät
- Espanjasta Euroopan vaurain valtio ja kaukokaupan keskus (1500-luku "Espanjan vuosisata")
- Englanti ja Hollanti haastajiksi 1600-luvulla

Espanja ja Portugalin jakavat maailman

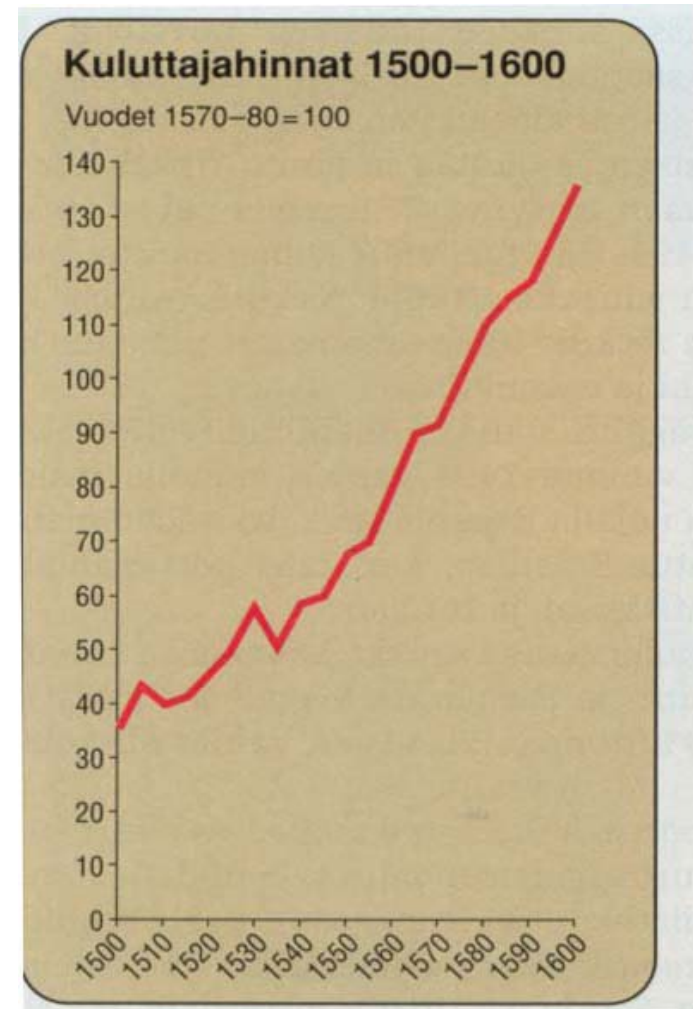
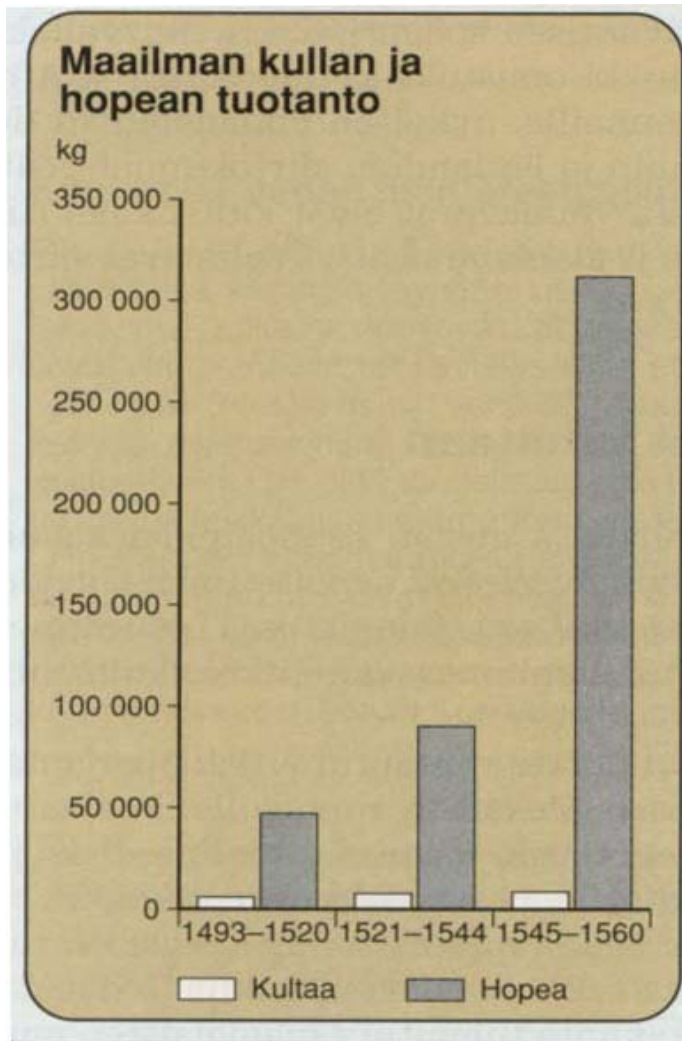

Tordesillas 1494

4. 1500-LUVUN INFLAATIO

- Amerikan intiaaneilta ryöstetty kulta ja hopea jouduttivat Euroopan siirtymistä rahatalouteen
- Jalometallit kasvattivat erityisesti hallitsijan ja porvariston varallisuutta
- Jalometallivirta Eurooppaan aiheutti 1500-luvulla nopean inflaation (ostovoiman heikkenemisen)
- Viljan hinta viisinkertaistui ja käsityötuotteiden hinta noin kolminkertaistui. Talonpojat ja käsityöläiset hyötyivät, työläiset köyhtyivät

Jalometallien ja inflaation yhteys

5. KAUPPAKOMPPANIOIDEN NOUSU

- 1600- ja 1700-luvulla merkantilismin aikana eri valtiot antoivat maansa kauppakomppanioille yksinoikeuden (=monopolin) kaupan harjoittamiseen tietyn alueen kanssa tai tietyn tuotteen kauppaan
- Kauppakomppaniat valtasivat uusia alueita, neuvottelivat sopimuksia, kävivät sotia tai vastasivat oikeusasioista siirtomaissa
- Tunnetuimpia olivat Hollannin, Englannin ja Ranskan Itä-Intian kauppakomppaniat

A historical painting depicting a harbor scene. In the foreground, several large sailing ships are visible on the water. In the background, a city with a prominent church spire and other buildings is situated along the waterfront. A banner floats in the sky above the city, containing the Latin text 'ANNO DOMINI 1600' and '1874'.

Englannin Itä-Intian kauppakomppania oli keskeinen tekijä Britannian Imperiumin laajentamisessa. Se sai yksinoikeuden Aasian, Afrikan ja Amerikan kauppaan. Kauppakomppanialla oli käytössään hyvin laaja kauppalaivasto ja satamakaupunkien verkosto. Se toimi vv. 1600-1874.

Encarta Encyclopedia, Rafael Valls Gallery, London/Bridgeman Art Library, London/New York

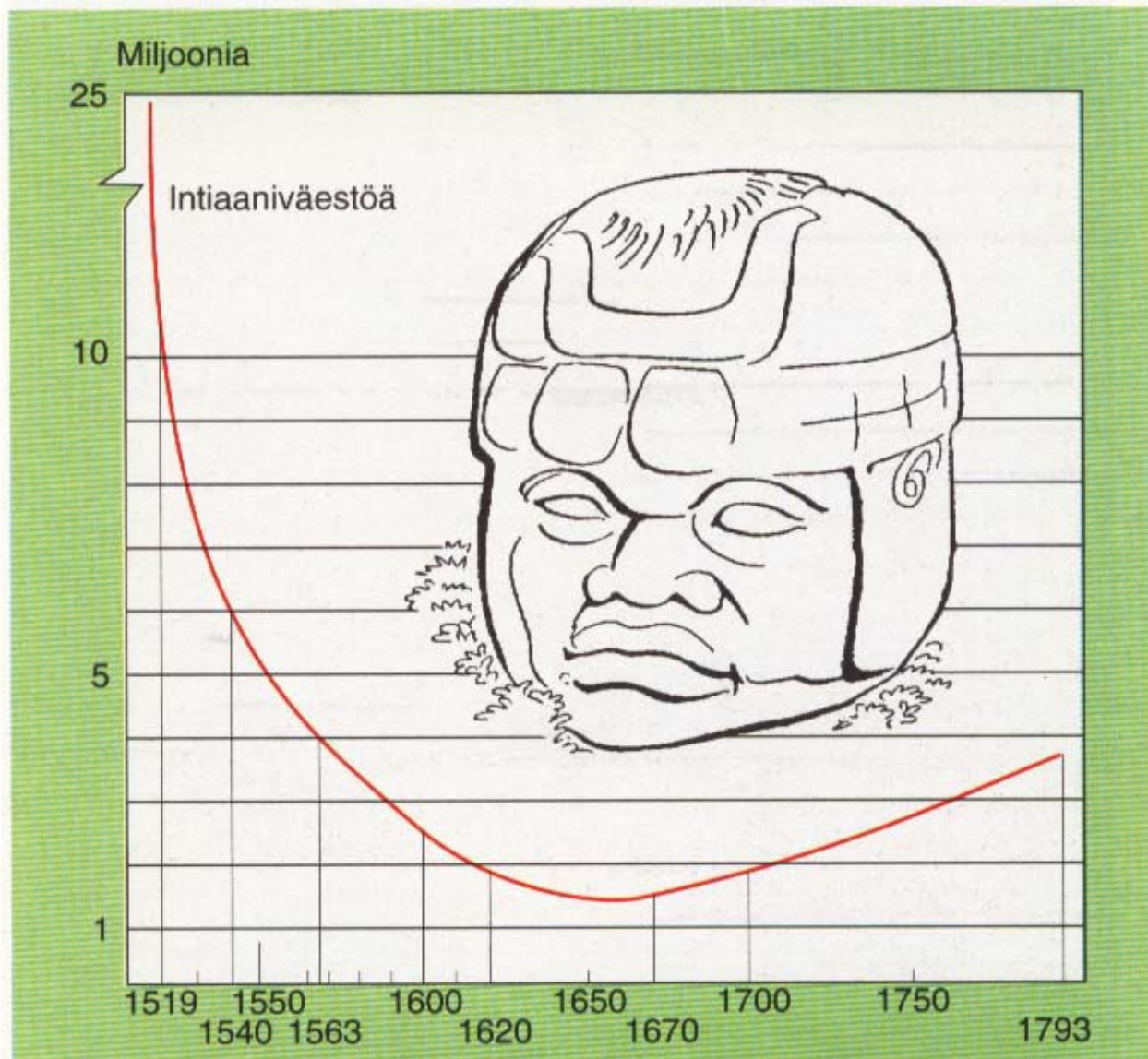
6. SIIRTOLAISUUS

- Löytöretket käynnistivät ryntäyksen uudelle mantereelle
- Yksinomaan Espanjan ja Portugalin alueelta lähti liikkeelle kymmeniätuhansia siirtolaisia
- Siirtokunnat liitettiin nopeasti osaksi emämaiden hallintoa ja eurooppalainen siirtomaajärjestelmä alkoi hahmottua

7. INTIAANIT ALISTETAAN a

- Etelä-Amerikassa eurooppalaisista siirtolaisista muotoutui kolonioiden uusi yläluokka, *kreolit*
- Intiaanit alistettiin, heidän aarteensa ryöstettiin ja valtionsa tuhottiin. Kaivosten ja suurtilojen orjatyö näännytti hengiltä tuhansia intiaaneja.
- Eurooppalaisten levittämät taudit (isorokko, tuhkarokko, pilkkukuume, keltakuume ja malaria) romahduttivat alkuperäisväestön määrän mm. Kanarian saarilla, Santo Domingossa ja [Meksikossa](#)

Meksikon intiaanien määrä 1500-1700-luvulla

7. INTIAANIT ALISTETAAN b

- Löytöretkeilijöiden tiedonhalu ja uusien kauppareittien tavoittelu muuttui nopeasti valloitettujen alueiden hyödyntämiseksi
- Konkistadorit tuhosivat kullanhimossaan intiaanikulttuurin toisensa jälkeen
- Espanjalainen Hernán Cortes tuhosi atsteekkien valtakunnan 1519
- Espanjalainen Francisco Pizarro iski Peruun 1531 ja kukisti inkojen järjestäytyneen yhteiskunnan
- Myös muut intiaaniheimot alistettiin

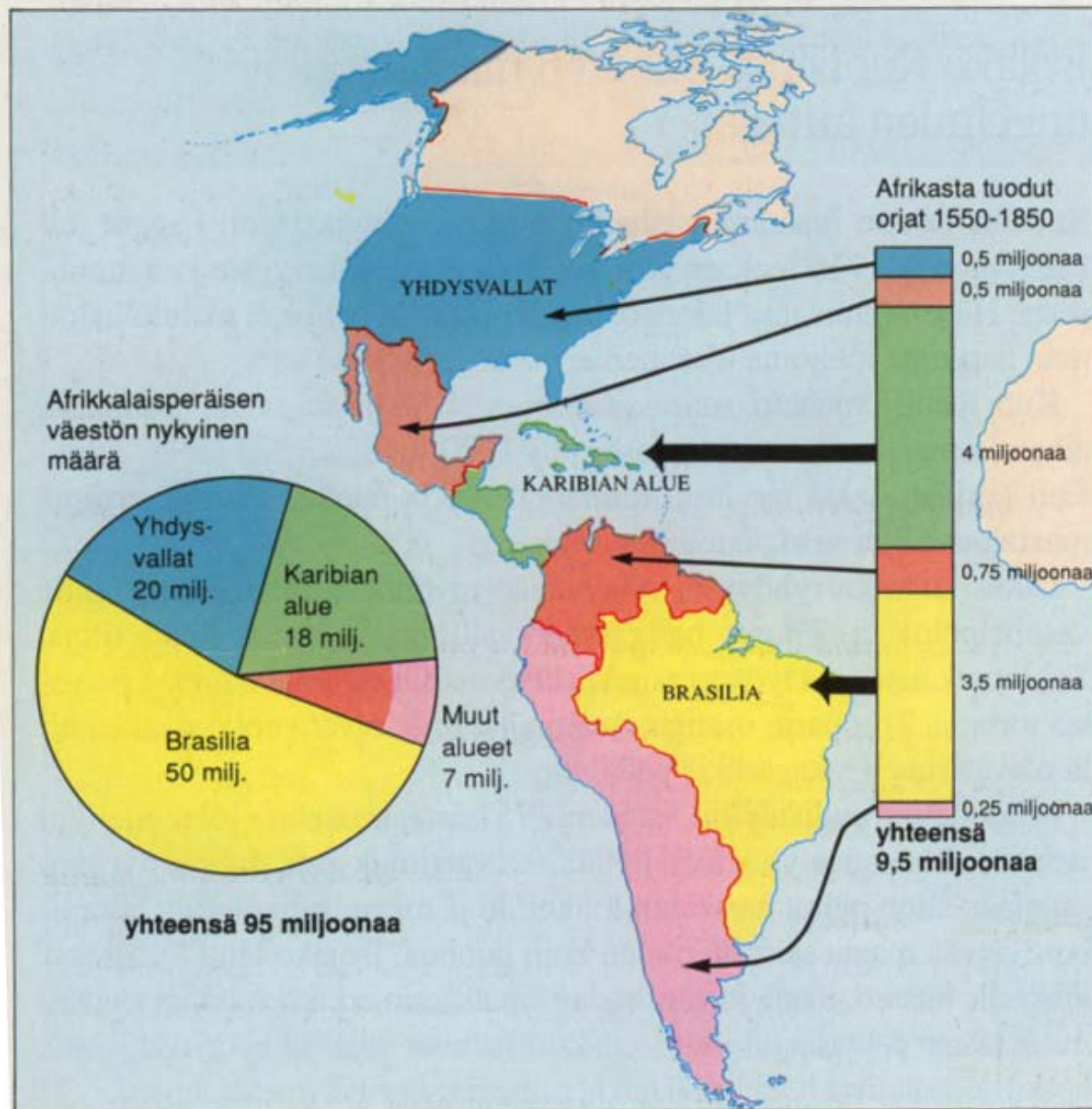
Intiaanien korkeakulttuurit

Olmeekkien pienoisteos kuvaa »jaguar-lapsen» esittelyä.

8. ORJAKAUPPA

- Intiaanien määrän nopea lasku johti siihen, että Afrikasta alettiin tuoda orjia uuden mantereen kaivoksiin ja suurtiloille
- Vuoteen 1850 mennessä uuteen maailmaan tuotiin 12 miljoonaa mustaa orjaa, joista kaksi miljoonaa kuoli matkalla
- Joukkokuljetukset lisäsivät entisestään rotujen, kansallisuuksien ja kielten sekoittumista Amerikassa
- Orjuus lakkautettiin vasta 1800-luvulla useissa maissa

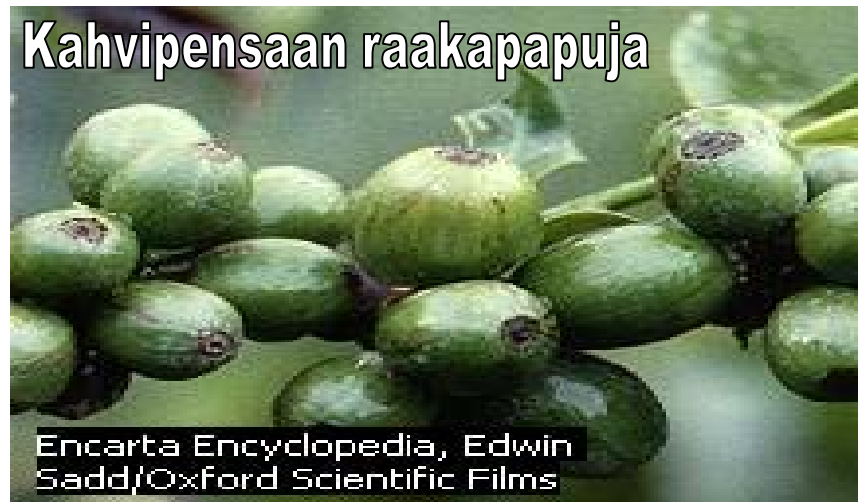
AMERIKAN AFRIKKALAISPERÄINEN VÄESTÖ

9. VAHINGOT YMPÄRISTÖLLE

- Eurooppalaiset muuttivat ratkaisevasti ekosysteemejä mm. Azoreilla, Kanarialla, Madeiralla, Amerikassa ja Afrikassa
- Parhaimmilla viljelyalueilla kasvatettiin myyntikasveja, huonoimmat maat jäivät alkuperäisasukkaille
- Yhden tai muutaman kasvin viljely vähensi maan tuottoisuutta ja lisäsi viljelysten alttiutta kasvitaudeille ja tuholaisille
- Maan vaurioituminen, eroosio ja riippuvuus yhdestä vientituotteesta ongelmiksi

10. UUDET VILJELYKASVIT JA NAUTINTOAINEET

- Uudelle mantereelle juurrutettiin viljelykasveiksi sokeriruoko, puuvillapensas ja kahvipensas
- Amerikasta tuotiin Eurooppaan peruna, maissi, kaakao, banaani, tomaatti ja auringonkukka
- Tupakka ja kokaiini haitallisimmat löydöt

Kertaus: Löytöretkien seuraukset

1. Maailmantalouden synty
2. Raaka-aineet, markkinat
3. Espanjan ja Portugalin vahvistuminen
4. 1500-luvun inflaatio
5. Kauppakomppanioiden nousu
6. Siirtolaisuus
7. Intiaanien alistaminen
8. Orjakauppa
9. Vahingot ympäristölle
10. Uudet viljelykasvit ja nautintoaineet